

Parky a zahrady zařazené do skupiny ploch celoměstského významu - historie

Komplex zahrad vrchu Petřín

Seminářská zahrada

Území Seminářské zahrady pokrývaly za středověku vinice. V 17. století pozemky získal a jako užitkovou zahradu využíval řád bosých karmelitánů. Pěstování vinné révy alespoň na části zahrady pokračovalo až do roku 1793, kdy zahradu převzal arcibiskupský seminář.

Jako utilitární, pro veřejnost uzavřený ovocný sad, fungovala zahrada ještě na počátku 20. století, kdy její osázení ovocnými dřevinami a novou cestní sítí navrhl Svatopluk Mocker, pozdější ředitel pomologického ústavu v Troji. K odbourání obvodových zdí a propojení Seminářské zahrady s navazující zahradou Nebozízek došlo poté, co zahradu v r. 1927 odkoupila obec. Veřejnosti je zahrada zpřístupněna od r. 1930.

Postupná bloková substituce ovocných výsadeb probíhala v zahradě v letech 1980-2000. Ve prospěch udržení užitkového charakteru prostřednictvím ovocné kultury byla většina ovocných dřevin postupně vyměněna na základě návrhu pomologa profesora Karla Červenky a plánu zahradního inženýra Václava Weinfurtera. V současnosti je obnovována spodní část zahrady, na které se nachází i dětské hřiště. Součástí projektu zahradních architektů Zdenka Sendlera a Václava Babky je i vyřešení bočního nástupu do zahrady, které zahrnuje i obnovu Jiřínkového sadu a z iniciativy autorů též část Hellichovy ulice. V roce 1998 byla ukončena rekonstrukce objektu refektáře.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)

zahrada Nebozízek

Většinu území dnešní zahrady Nebozízku pokrývaly za středověku vinice křížovníků a vinice Názova. Od roku 1433 je zaznamenán název Nebozez. V průběhu 16. století byly vinice postupně přeměňovány na ovocný sad. Pražská obec pozemky ovocného sadu odkoupila od posledního vlastníka V. Almera v roce 1822. V průběhu let 1832-1842 byly ovocné sady částečně zahradně upraveny dle projektu zahradníka Jiřího Braula a veřejnosti zpřístupněny v roce 1842. Rozsáhlá krajinářská přeměna do podoby městského parku proběhla přibližně v letech 1891-1895, na základě plánu zahradního architekta Františka Thomayera. Popudem k vybudování parku bylo pravděpodobně pořádání Jubilejní výstavy v roce 1891 a s ní související výstavba lanové dráhy z Újezda na Petřín a rozhledny na Petříně. V roce 1897 byla ve spodní části parku vystavěna budova ma-lostranského Sokola. Ve 30. letech 20. století došlo k rozšíření zahradních úprav Nebozízku o tzv. jiřínkový sad, který byl založen na místě původních újezdských kasáren. V letech 1984-1986 se uskutečnila rekonstrukce restaurace Nebozízku, při které byla budova částečně nově vystavěna.

V roce 2000 byla zahájena dlouho připravovaná rehabilitace nástupních prostorů komplexu zahrad vrchu Petřína. Úprava spodní části zahrady Nebozízku, navržená v letech 1997-1998 zahradními architekty Zdenkem Sendlerem a Václavem Babkou, si klade za cíl zpřehlednění a zvýraznění nástupu, změnu povrchů cest, technické vybavení a rehabilitaci tzv. jiřínkového sadu.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)

Růžový sad na Petříně

Park Růžový sad na Petříně rámcově vymezují velkolepé obvodové zdi barokního opevnění města které bylo vybudováno v 17.-18. století podle plánů Innocenta Contiho, a Hladová zeď, postavená za císaře Karla IV v letech 1360-1362. Pozemky, sloužící do té doby

armádním účelům, byly za-hradně upravovány až ve 30. letech (po roce 1932). Vznik vlastního rozária je datován k letům 1932-1943, z jihu navazující Květnice vznikla v letech 1935-1937. Zbývající část pozemku parku byla do formální podoby parterového útvaru s trávnikem a stříhanými stěnami z habru obecného (*Carpinus betulus*) realizována v roce 1938. Autorský podíl na návrzích parku mají J. Kumpán (rozárium), Z. Profous (Květnice) aj. Fuchs (zbývající části parku).

V letech 1992-1997 proběhla v zahradě z popudu městské části Praha 1 poměrně rozsáhlá ob-nova, která mimo vybudování nových rozvodů vody a výměny povrchů cest (asfalt za tvarovaný a dekorativně barvený beton) i konstrukcí pro pnoucí růže (*Rosa sp.*), znamenala výměnu vegeta-ce. V záhonech se nyní uplatňují odrůdy růží reagující na dobové sortimenty původních výsadeb.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)

Petřínské sady

Park se rozkládá na části náhorní plošiny Petřína, kde se v minulosti nacházela nejprve románská, později goticky přestavěná kaple sv. Vavřince. V baroku, kdy zde byl podle plánu Ignáce Palliardiho vystavěn kos-tel, lokalita sloužila jako poutní místo. Významu a účelu poutního místa odpovídalo shromaždiště, kaple Božího hrobu (1732), kaple Kalvárie (1735) se schodištěm a kazatelnou i čtrnáct kaplí křížové cesty, které byly později zbourány a roku 1836 nahrazeny novými. Nové kaple byly zbudovány podle návrhu J. Krannera a vyzdobeny malbami dle kreseb Josefa Führicha.

K rozsáhlejším úpravám prostoru náhorní plošiny a od východu přiléhajícího svahu došlo z popudu purkrabího Karla Chotka v roce 1836. Autorem návrhu realizovaných úprav byl Jiří Braul. Zásadní změnu původní kompozice parku vyvolalo umístění rozhled-ny při příležitosti zemské Jubilejní výstavy v roce 1891. Po ukončení výstavy sem byl přemístěn tzv. Pavilon turistů, který pro výstavu v neogotickém stylu navrhl Antonín Wiehl. V části pavilonu se nachází ná-vštěvnícky atraktivní bludiště, ve zbývající části je instalován iluzivní obraz boje Pražanů se Švédy na Karlově mostě. Diorama bylo realizováno Adolfem a Karlem Libscherovými a Vojtěchem Bartoňkem. Změnu kompozice a provozních vztahů - probourání dvou vstupů v Hladové zdi a propojení se Seminářskou zahradou - vyvolala obnova parku, která se uskutečnila v letech 1933-1934.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)

Velká Strahovská zahrada

Rozlehlé území, které kníže Vladislav II. věnoval klášteru při jeho založení v roce 1140, se v průbě-hu doby výrazově měnilo, ale navzdory dějinným souvislostem se udrželo jako součást strahovské-ho komplexu. V současné situaci je větší část tohoto území zahrnována do Velké strahovské zahra-dy, ještě v 19. století však příslušely partie jižně od ohradní zdi Konventní zahrady do zahrady kon-ventu a partie východně od ohradní a opěrné zdi Opatské zahrady k opatově zahradě, a to včetně plochy, na níž se dnes nachází Vyhlička s vinicí. Jan Lohel, který byl na Strahově opatem v letech 1586-1612, dovršil vymanění kláštera z etické i hospodářské deprese, zapříčiněné husitskými bou-řemi v roce 1420, a stabilizaci pozemkového majetku včetně nastolení pořádku v zahradách a vini-cích. K jejich zdárnému pěstění přispěla přestavba románského vodovodu, vyčištění pramenů na východních svazích Petřína a podchycení vody novými štolami. O působení Kašpara Questenberka, strahovského opata od roku 1612, kdy byl Lohel zvolen pražským arcibiskupem, se hovoří přede-vším v souvislosti se stavebními počiny, a pokud se zahrad a vinic týče, pak zejména s úpravami Opatské zahrady. Jeho aktivity měly však širší záběr. Podílel se na nich také podpřevor Amand Fabi-us, který měl nemalé zásluhy právě na venkovních úpravách, především výsadbách dřevin, mezi nimi ořešáků (*Juglans sp.*) a dokonce teplomilných kaštanovníků jedlých (*Castanea sativa*).

Strahov, zpustošený a vyloupený Švédy na konci třicetileté války v roce 1648, se začal obnovo-vat až po roce 1658 za tehdejšího opata Vincence Makaria Franka. Obnovný program zahrnoval řadu počínů, které jej územně přesahovaly. Týkaly se nejen zahrad bezprostředně navazujících na klášterní budovy, tedy Konventní a Opatské, ale i vzdálenějších míst ležících v prostorovém tahu k poutnímu kostelu sv. Vavřince na Petříně. Začátkem 70. let 17. století, to už byl opatem na Stra-hově Jeroným Hirnheim, pokračoval raně barokní rozvoj komplexu. Výraznou roli v něm sehrál přední architekt tehdejší doby Giovanni Domenico Orsi. V zahradách a vinicích byla podle jeho návrhu postavena řada domů, mezi nimi též sušárna ovoce, dnes dům zahradníka čp. 133/IV (tehdy ještě na území užitkové části Konventní zahrady). V této době vznikla též velká a malá pous-tevna (1673, 1674) a v horních partiích u Hladové

zdi kazatelna. V nadcházejícím údobí baroka byl Velké strahovské zahradě ponechán užitkový ráz. Zastoupena v ní byla pomaria, tedy ovocné sady se štěpnicemi, vinice, plochy k pěstění zeleniny i obora. Koncem 19. století k nim byly přiřčeny též užitkové plochy dříve příslušející k zahradě konventu a opatově zahradě.

V 80. a 90. letech 20. století se ve Velké strahovské zahradě uskutečnila asanační, regenerační a pěstební opatření. Na plochách s ovocnými stromy pod vyhlídkovou cestou směrem k Úvozu a Vlašské ulici je stanovili profesor Karel Červenka a Jindřich Pavliš, který též práce řídil. V lesna-tých partiích nad vyhlídkovou cestou a v ovocném sadu podél Hladové zdi je stanovil a řídil strahovský zahradník Milan Karas. V letech 1996-1998 se uskutečnila rehabilitace ploch značného rozsahu v části podél Hladové zdi (Strahovské ulice) zahrnující opatření stavebně technické i pěstební povahy, odpovídající typu ploch s ovocným sadem a lesnatými partiemi. Návrh zpracovali Milan Bubenko a Luboš Gaudník.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)

další vybrané parky a zahrady I. kategorie

Královská obora Stromovka

Lov a honitba patřily dlouhou dobu výhradně k výsadám panovníka a šlechty. Pro účely lovu a honitby divoké, vysoké i pernaté zvěře a později i pro chov zvěře byly zakládány obory, a to ohrazením a úpravou lesa. Existence obor je zaznamenána již ve středověku, vrcholu dosáhlo jejich zakládání v baroku. K Pražskému hradu přínáležela obora v Jelením příkopu. Ve středověku však sloužila královskému lovu a honitbě především Královská obora, která vznikla v Bubenči, daleko před hradbami opevněného středověkého města. Byla patrně založena Přemyslem Otakarem II. v roce 1268. Spojení s Pražským hradem zřejmě ústilo do východní brány u Černé věže. Rudolf II. dal tuto spojnici koncem 16. století olemovat lipovou alejí, která byla v polovině 17. století obnovena, v roce 1742 ji však zničilo francouzské vojsko. Obora byla citelně vypleněna při panských bouřích proti Václavu IV. v roce 1401, kdy zde tábořilo míšeňské vojsko. Další vojsko, tentokrát císařské, tu tábořilo i v roce 1420. Za vlády Vladislava Jagellonského proběhla výstavba, možná ovšem jen přestavba, letohrádku v pozdně gotickém slohu (1495-1502). Od husitských dob, přibližně od roku 1500, byla obora o svátku sv. Gotharda zpřístupňována veřejnosti. Z roku 1536 je doloženo vyměření obory 1500 x 1000 kroků, tedy přibližně 86 ha. Obora byla obehnána zdí se šesti vížkami. Od roku 1547 začalo období rozvoje Královské obory. Založen byl větší rybník a sázely se zde stromy přivezené z blízké Šárky. V roce 1559, po předchozím zalesnění pozemků, vznikly dva samostatné, zdí oddělené celky: východní obora s letohrádkem a západní bažantnice s myslivnou, později ovocná zahrada. Toto rozdělení se v podstatě zachovalo až do 19. století.

O rozkvětu obory v 16. století za vlády Rudolfa II. svědčí série počínů zahrnujících i velmi nákladné stavby. Lovčí hrádek postavený za Vladislava Jagellonského byl přestavěn na vyhlídkový letohrádek. Došlo k významnému rozšíření stávajícího rybníka na 21 ha. Ve středu byl z návážky vytvořen kruhový ostrov, na břehu bylo zřízeno vivarium na půdorysu antického cirku. Pro chov pstruhů a vodního ptactva byly v oboře zřízeny ještě tři menší rybníky a v celé západní části obory založena bažantnice. Kvůli zásobování velkého rybníka vodou z Vltavy bylo pod Letnou vybudováno mimořádné technické dílo, zvané Rudolfova štola. Obora, několikrát poničená v důsledku válečných tažení, byla pro původní účel naposledy zčásti obnovena po roce 1742 za vlády Marie Terezie. V roce 1804 byla zejména zásluhou purkrabího Jana Rudolfa, hraběte Chotka zpřístupněna veřejnosti. Od této chvíle nastala cílená snaha změnit oboru na velký park. V návaznosti na novogotickou přestavbu Místodržitelského letohrádku se jeho okolí rozšířilo o sousední kostelní pozemek, čímž vznikl prostor se třemi skleníky a parter s bazénem, vodotryskem a sochami. Po počátečních úpravách realizovaných za správcovství vedoucího zahradníka Josefa Fuchse byl učiněn pokus o přeměnu Královské obory na park podle jednotného plánu Jiřího Braula a Bedřicha Wünschera z roku 1845. Pro nedostatek finančních prostředků byla realizace jejich návrhu odsunuta. Zčásti k ní došlo po roce 1850, kdy byla v prostoru západně od hráze (tehdy již vysušeného rybníka) založena tzv. Tiergarten, dnes Starý park. V návaznosti na Gruberovu novogotickou přestavbu dnešní Šlechtovy restaurace byla v roce 1861 vybudována mezi restaurací a letohrádkem kočárová silnice, což připomíná kamenný jehlanec s nápisem Mesceryho silnice 1861. Vzápětí byly osázeny prudké svahy a v následujícím roce upraveno okolí restaurace. Na rozšíření promenádního prostranství u restaurace a úpravu dna bývalého rybníka došlo až po roce 1880 podle návrhu uměleckého zahradníka a tehdejšího vedoucího zahradníka Královské obory Karla Rozínka v historizujícím krajinářském a dendrologicky orientovaném pojetí. V letech 1884-85 Rozínek do této úpravy vložil rosarium (po povodni v roce 2002 nahrazeno novým rosariem v okolí Planetária). Kontinuitu Královské obory a řeky přerušila v letech 1840-45 železnice Praha – Drážďany, tzv. Podmokelská dráha. Jižní okraj obory postihla výstavba Buštěhradské dráhy v roce 1867. Východní část obory se v roce 1891 stala dějištěm Zemské jubilejní výstavy a od té doby začala

fungovat jako samostatný areál s odlišným rázem zahradních úprav, navržených pro účely výstavy Františkem Thomayerem. V souvislosti s druhou světovou válkou vznikly v oboře protiletectvé kryty a na zoraných loukách se pěstovala zelenina. V roce 2002 zasáhla Královskou oboru povodeň, jejíž následky si nese dodnes.

Letenské sady

Pro svoji strategickou polohu sloužila Letenská pláň s přilehlými svahy od nepaměti jako shro–maždiště a tábořiště vojsk. Probíhaly zde také různé oslavy, jako např. korunovace Přemysla Otakara II. v roce 1261. Od 13. století kultivovaly letenský svah vinice, vznikaly zde i místní kame–nolomy. Za vlády Rudolfa II. vzniklo v roce 1582 pod letenským svahem mimořádné technické dílo, 1 km dlouhá štola zvaná Rudolfova, přivádějící vodu z Vltavy do rybníků v Královské oboře.

V roce 1635 postavil řád cyriaků na úpatí stráně kapli sv. Máří Magdalény. Ta byla v 50. letech přemístěna za nábrežní komunikaci. Na východní plošině, na hraně svahu, dal František Valdštejn postavit v roce 1715 viniční zámek Belvedere, zbořený v roce 1742 francouzským vojskem vedeným de Brogliem. Pro výhodnou polohu byl na jeho místě postaven hostinec, jak dokládá například Huberův ortogonální pohled na Prahu z roku 1769. Éru budování systému zděného opevnění s baštami, příkopy a valy v poslední čtvrtině 18. sto–letí uzavřely na Letné poslední opevňovací práce, provedené ještě v roce 1813. Patrné stopy obran–ného systému se dochovaly až do výstavby Stalinova pomníku v 50. letech 20. století, bastiony při západní hranici jsou zachovány dodnes.

Letenskou planinu s přilehlými svahy postupně vykupovala ze soukromých rukou pražská obec za účelem přeměny ve veřejný park. Zakládán, dotvářen i přeměňován byl park postupně po roce 1860 v historizujícím krajinářském a novoklasicistním pojetí, převážně na místě někdejších vinic horlivého humanisty barona Jakuba Wimmera, jemuž na začátku 19. století patřila většina letenských pozemků a po jehož smrti začaly letenské stráně pustnout. O založení parku se zasloužil především Okrašlovací spolek pro vysazování stromů, založený z podnětu svobodného pána Mesceryho de Tsoor, který také dal pro nový park vypracovat plán. Úloha byla svěřena uměleckému zahradníkovi Bedřichu Wünscherovi, tehdy již řediteli zahrady Kinských, jehož plán rozpracoval tehdejší vedoucí zahradník z Královské obory Jiří Brail. Nejprve se uskutečnily výsadby západně od restaurace, zakončené v místě dnešního Hanavského pavilonu. Zároveň se započalo i s rozsáhlým zalesňováním do–posud holých letenských svahů. Znovu založena a lipami osázena byla rovněž historická cesta spojující park s Píseckou branou. Obliba historizujícího pojetí se odrazila v novorenesančním ztvárnění restaurace, vystavěné v roce 1863 podle projektu Ignáce V. Ullmananna (přibližně na místě letohrádku Belvedere), a novorenesančního kolotoče rovněž z druhé poloviny 19. století. Po roce 1866 následovala terénní úprava, založení cest a osázení doposud holých svahů v celé délce Letné. Vysázeno bylo na 150 tisíc stromů, založení stálo 12 000 zlatých. Na úpatí letenské stráně, přibližně proti výstění mostu Jana Švermy, měl spolek k dispozici školku, v níž byly potřebné rostliny pěstovány. K zajištění prosperity dřevin byl park již v počátcích zakládání opatřen závlahovým systémem, a to v podobě pěti sběrných nádrží, z nichž byla voda hliněnými trubkami vedena do menších bazénů. Utváření parku na konci 80. let 19. století je spojeno s osobností uměleckého zahradníka Františka Thomayera, tehdejšího ředitele městských parků. Při řešení východní části parku jej nesporně ovlivnila měřítka a formy, s nimiž se seznámil ve Francii, což dokládá především promenádní pás s dvojitou alejí. Okouzlení Paříží zde Thomayer vyznal i výběrem druhu, neboť známá alej byla vysázena z platanů javorolistých. Na realizaci spolu s Thomayerem dohlížel Leopold Batěk, pozdější ředitel vinohradských parků. K dokončení aleje sousedím Diany se psem a srnami (bylo odcizeno) od Františka Rouse, patrně z počátku 19. století, došlo později. Pro časté sesuvy půdy se v 80. letech 19. století letenské stráně zpevňovaly opěrnými zdmi a byly založeny první serpentiny. V souvislosti s Jubilejní výstavou, která se v Praze konala v roce 1891, byla na Letnou zavedena lanová dráha, jejíž horní hranice se nacházela u restaurace a od ní k Výstavišti pak vedla Křížkova elektrodráha. Tato technická díla se nedochovala. Jubilejní výstavu v roce 1891 však na Letné připomíná litinová, pro výstavu pořízená stavba Hanavského pavilonu. Celkový plán pavilonu zpracoval architekt Heiser, plastickou litinovou výzdobu podle nákresu architekta Hercíka realizoval modelář Z. Fiala. Na panoramaticky významné místo v západní části parku byl pavilon přestěhován v roce 1898, neboť majitel komárovských železáren kníže Hanavský jej daroval městu. Koncem 19. a začátkem 20. století uzavřela budování parku úprava nejzazších západních partií Letné (vyprojektovaná Karlem Skalákem), realizovaná na místě vojenských hradebních pozemků (bašta sv. Máří Magdalény, sv. Tomáše a sv. Ludmily), které pražská obec zčásti vykoupila již v roce 1893 a zbytek v roce 1911. V historii se opakovaně uvažovalo o zastavění Letenské pláně a části sadů, známé jsou zejména velkorysé návrhy, vzešlé z architektonických soutěží v období první Československé republiky, od prokopání údolí napříč Letenskou plání po její zastavění řadou ministerských budov. V roce 1953 propojil Letenské náměstí s nábrežím tunel. Do vzhledu parku podstatně zasáhla instalace pomníku J. V. Stalina v letech 1950–55, spojená s výstavbou monumentálního schodiště a obrovského podstavce s vnitřními prostory na prodloužené ose Pařížské třídy a Čechova mostu, podle návrhu manželů J. a V. Štursových. Náročné parkové úpravy architektonizovaných prostorů pomníku navrhl

Bohumil Kavka a dle dokumentace bylo vysázeno 4000 stromů s balem. Stalinův pomník byl posléze odstraněn a na plošině byl v roce 1991 instalován metronom. Nad svahy východní části parku byla přemístěna restaurace Praha, vyhotovená pro světovou výstavu EXPO 58 v Bruselu. V roce 1948 spojila Letenské sady s Chotkovými sady lávka podle projektu Jaroslava Fragnera, v roce 1997 nahrazená z havarijních důvodů novým mostním objektem podle návrhu Bořka Šípka z roku 1996. V současné době probíhá postupná obnova Letenských sadů.

Zahrada Kinských

Svahy v místech dnešní zahrady Kinských pokrývaly zprvu lesy, od 12. století z větší části vinice. Existenci vinic dokumentuje darovací listina Vladislava II. z roku 1146, který vinicemi, táhnoucími se od paty Petřína až k jeho temeni, obdařil nedaleký klášter plaských cisterciáků. Za Karla IV. se cisterciácká část vinic nazývala V Ráji nebo též Ráj. Další vinice se jmenovala V Kartouzích a patřila klášteru kartuziánů. Táhl se až do Košíř, z plochy dnešní zahrady Kinských zabírala jen menší část. V důsledku husitských válek cisterciácký klášter zanikl a vinici V Ráji zabralo Staré Město pražské. Vinice V Kartouzích byla po vypálení kláštera kartuziánů prodána jako konfiskát měšťanovi Martinu ze Žamberka. Vinice se zde udržely až do třicetileté války. Jen některé byly obnovovány i později. Postupně začal být Smíchov stále více vyhledáván pro zakládání usedlostí, dvorů a villegiatur šlechticů i bohatých měšťanů. Pozemky, zvané po někdejší vinici Ráj, byly pojaty do dvora, který v roce 1730 patřil Marii Anně Libštejnské z Kolovrat. Na přelomu 18. a 19. století byly smíchovské stráně Petřína pusté, protkané příkrými stezkami a obtočené vozovou cestou. Lidově se jim říkalo Vrabcovna. Na úpatí svahu byly malé zelinářské zahrady, ve střední části svahu obydlí s pecemi na výrobu kuchyňského nádobí. Pískovcové skalky v nejvyšších partiích byly tehdy holé, místy je doplňovala vřesoviště. Tyto informace jsou známy ze zápisů o likvidaci církevních držav při Pražské bráně, k nimž patřily i pozemky na Smíchově. V roce 1799 je vlastnila Josefa z Rubnerů, ale při zmíněné likvidaci církevních držav je v roce 1787 koupila již Josefinina matka. V roce 1828 je od Václava Novotného koupila Růžena Kinská, matka knížete Rudolfa Kinského, zakladatele zahrady. V témže roce započal kníže Rudolf Kinský s budováním honosné zahrady s letohrádkem. Zahradu navrhl hospodářský ředitel Kinských František Höhnelt, který též práce řídil. Návrh letohrádku vypracoval architekt Jindřich Koch, jenž patrně navrhl i základní dispozici a prostorový rozvrh rovinaté části zahrady, vyvinuté na ose směřující k chrámu Panny Marie před Týnem a k hlavnímu sídlu Kinských - paláci na Staroměstském náměstí stojícímu v sousedství chrámu. Počáteční úpravy byly v prvních dvou letech zaměřeny na odtěžení a naopak dosypání a vyrovnání paty petřinského svahu tak, aby zde mohl vzniknout letohrádek v prostorově náročné a efektní kompozici. Na obtížné terénní úpravě údajně pracovalo několik set dělníků. Výstavba empírového letohrádku byla ukončena v roce 1831, do roku 1836 byly provedeny modelace terénu, výsadby a podchyceny četné prameny, vybudovány cesty, vyražena 380 m dlouhá štol a založeny dva rybníky s vodopádem mezi nimi. Kolem roku 1836 byla postavena vrátnice, kočárovna - zvaná Švýčárna, stavení zaměstnanců, zahradní dům a deset skleníků pro tropické a subtropické rostliny. Technickou zajímavostí je vybudování několika štol pro přívod vody z horních částí Petřína. Nejdelší je štola Železitá, která má délku sto metrů. Nejlepší vodu přivádí štola Zámecká, určená výhradně pro potřeby letohrádku. Voda ze štol v kaštánkách vedla ke koňským stájím. Později prodával Karel Kinský přebytnou vodu klášteru sv. Gabriela, kterému byla odprodána později i jihozápadní část zahrady. Budování zahrady přerušila tragická událost v roce 1836, kdy Rudolf Kinský zemřel na následky pádu z koně při závodech. Dílo po jisté pauze završila ovdovělá Vilemína Kinská. Jejím spolupracovníkem se stal Bedřich Wünscher, Höhneltův následník ve funkci hospodářského ředitele. Wünscher působil ve službách Kinských celkem 62 let. Ze zahradnického pomocníka se postupně vypracoval na vedoucího zahradníka, pak správce a nakonec hospodářského ředitele. Navrhl úpravu výše položených partií, o které byla zahrada zvětšena v letech 1848 a 1849, kdy Vilemína Kinská přikoupila menší usedlosti Husinku a Štikovku. Wünscherovým dílem byl též plán zahrady z roku 1855, ve kterém jsou zachyceny i dřívější úpravy Höhneltovy a Kochovy. Originál, uložený v archivu na Staroměstské radnici, byl při požáru radnice v roce 1945 zničen, plán je znám pouze z kopií. Existence úpravné zahrady, do které se mohli dostat i zájemci z řad veřejnosti, a to dvakrát týdně na vstupenky, vydávané v paláci Kinských na Staroměstském náměstí, souvisela se zakladatelskou generací. Toto údobí trvalo do 70. let 19. století. Již v roce 1870 byly zrušeny některé skleníky a roslinstvo převezeno do Heřmanova Městce. V 80. letech došlo k prodeji ovocné a hospodářské části zahrady pro účely výstavby kostela sv. Gabriela s klášterem benediktinek, která proběhla v letech 1888-1891, a další části zahrady pro výstavbu ústavu hluchoněmých (1901-1902). Poslední soukromý vlastník, Ferdinand Kinský, měl v úmyslu zahradu rozparcelovat a zastavět v dolní části podél Holečkovy ulice činžovními domy a v dalších částech domy vilovými. Smíchovská obec žádost doloženou plány na rozparcelování a zástavbu zahrady zamítla a spolu s pražskou obcí ji po vleklých jednáních od Ferdinanda Kinského dne 12. května 1901 odkoupila a zpřístupnila veřejnosti. Do letohrádku byly přeneseny sbírky národopisného oddělení zemského muzea, otevřené veřejnosti 15. května 1903. Zahrada měla být podrobena úpravám, které by ji změnilly v "národopisné sady." Na tuto úpravu byly dokonce plány, které na žádost obou obcí vypracoval tehdejší ředitel pražských zahrad a parků Karel Skalák. Vzhledem k

vysokým nákladům však z realizace velkorysého programu sešlo, resp. došlo k jeho redukci na rozmístění jednotlivých národopisných objektů do zahrady a zřízení krajinsko-botanické zahrádky na malé ploše za letohrádkem. Tu navrhl opět Karel Skalák, realizace se uskutečnila za řízení profesora Nekuta, avšak již krátce po první světové válce zahrádka zanikla. K artefaktům rozmístěným v zahradě patřily nejprve kamenné sluneční hodiny z konce 17. století, které snad původně stávaly u kostela sv. Prokopa na Žižkově a v zahradě byly umístěny v blízkosti horního jezírka. Dřevěná zvonička přenesená ze slováckých Dolních Bojanovic byla umístěna hned za letohrádkem, stejně jako dřevěný kříž z téže vesnice, který byl následně přemístěn na schodiště letohrádku. Měnilo se též využití objektů, které patřily k původní výbavě zahrady. Kromě zmíněné instalace národopisných sbírek v letohrádku se zahradní stavení změnilo na restauraci, do Švýcarska byly po přestavbě umístěny sbírky zemědělského muzea. Do zahrady postupně přibývaly další objekty. V sousedství letohrádku byl v roce 1914, při příležitosti sedmého výročí úmrtí herečky Hany Kvapilové, umístěn pomník od Jana Štursy z roku 1913. Jeho žák, sochař Karel Dvořák, vyhotovil v roce 1926 bronzovou sochu Čtrnáctiletá, jež stávala pod platanem u vstupu z náměstí Kinských. Při příležitosti desátého výročí připojení Podkarpatské Rusi k první Československé republice byl na plošinu poblíž bývalého domu zaměstnanců přemístěn v roce 1929 dřevěný kostelík sv. Michala z Medvědovců u Mukačeva. Do dolního jezírka byla přenesena barokní socha Herkula z Kampy. V letech 1947-1949 byla na úkor zahrady rozšířena Holečkova ulice a postavena nová opěrná zeď podél ulice, což poškodilo půdorysnou i prostorovou logiku dolní části zahrady a vynutilo též posun hlavního vstupu. V roce 1953 byl do horního jezírka umístěn bronzový lachtan od Jana Laudy z téhož roku. V roce 1965 byl zbourán empírový skleník, který v té době existoval jako jediný z původních deseti skleníků. Za 2. světové války v něm měli Němci skladiště hořlavých filmů a po válce v roce 1949 byl skleník opraven a vybaven jako palmový. Po zbourání z něj zbyla jen opěrná zeď. V letech 1997 a 1998 byl zpracován návrh na rehabilitaci zahrady Kinských. Realizace má být postupná a týká se všech složek zahrady.

Vítkov

V dávných dobách pokrývaly vrch husté lesní porosty, které byly postupně při osídlování mýče-ny. Za vlády Karla IV. byly na svazích, později i na náhorní planině, zakládány vinice. Většina vinic náležela k duchovenským statkům, ostatní patřily německým a českým měšťanům, k nimž patřil i pražský konšel Vítek z Hory, po němž nese kopec své jméno, i když vítězství husitů 14. července 1420 na jeho úpatí dalo později vzniknout názvu obce Žižkov. Během třicetileté války byl vrch opevňován valy a ohradami a porosty vinic ničeny. K největším devastacím došlo při vpádu pruských vojsk v roce 1757, ze kterého se zdejší vinice již nevzpamatovaly, i když lokálně došlo k jejich obnově. Celá severní strana byla až do 30. let 19. století holá. V roce 1824 byla osázena ovocnými stromy, ale ty se zde dlouho neudržely. V letech 1860-1879 došlo k pokusu o zalesnění vrchu. Také tato snaha však vyšla naprázdno vlivem bezplánovitých výsadeb, prováděných většinou jen obětavými místními občany. Teprve v 90. letech byl pověřen František Thomayer k přeměně západní roviny vrchu na městský sad. Ve východní části vrchu sad přecházel do neupravených partií, polí a kamenitých strání nad tratí. Úmysl spojit část těchto, výkupem získaných, pozemků se stávajícími sady přerušila 1. světová válka. Ladem ležící pozemky, budící dojem venkova uprostřed města, přešly i do let první republiky, kdy byla část roviny využita k výstavbě sportovního areálu tělovýchovné jednoty Sokol Praha.

V meziválečném období bylo rozhodnuto vybudovat na nejvyšším bodě vrchu Vítkov národní památník. S jeho stavbou se započalo v roce 1929, když předtím bylo zvoleno místo na severním úpatí svahu pro stavbu nynějšího Vojenského historického ústavu a vojenského muzea. Účel památníku vyžadoval zásadní změnu v dispozici parku, a tím i upravení větší části vrchu, přes jehož hřeben byla navržena parková třída, vedená osově na budovu památníku. Práce spojené s úpravou strání a rovin, vysazením okrasných dřevin a zřízením nových úseků cest byly dokončeny v roce 1938.

V roce 2007 byl zpracován projekt na revitalizaci centrální části parku. V současné době se dílčí úseky parku rekonstruují.

Vrtbovská zahrada

Vrtbovský palác má velmi složitý stavební vývoj. Budova vznikla spojením dvou renesančních domů, z nichž jižní koupil hrabě Sezima z Vrtby v roce 1622 a severní, který se původně skládal rovněž ze dvou objektů, v roce 1631. Následně byly oba barokně přestavěny. Vznik velkolepé palácové zahrady je ale spojen až s druhým velkým stavebním obdobím kolem roku 1720. Autorem návrhu je František Maxmilián Kaňka, který pro Jana Josefa hraběte z Vrtby nejprve znovu přestavěl palác a následně zřídil zahradu. Na rozdíl od zahrady, která si udržela barokní stav bez větších změn, prošel palác v následujících obdobích výraznými úpravami. Po roce 1800 byl přestavěn podle plánů Josefa Klementa Zobela. Další velmi rozsáhlá přestavba proběhla po roce 1839, kdy dům koupila Marie

Barthová. V zahradě byly v té době postaveny dva pavilony na první terase. V roce 1912 bylo nad částí paláce nastavěno třetí patro. V letech 1990-1998 se po předchozím statickém zajištění uskutečnila celková rehabilitace zahrady podle projektu architekta Ivana Březiny a zahradního inženýra Václava Weinfurtera. Obnovená zahrada byla pro veřejnost slavnostně otevřena 3. června 1998.

Při celkové rekonstrukci došlo k opětovnému snížení druhotně navýšených terénů a dalším terénním úpravám. Opěrné zdi a sala terrena byly staticky zajištěny. U sala terreny byl též substituován krov. Většina kamenických prvků včetně schodišť byla rovněž substituována, no-vodové omítky odstraněny. Obnoveny byly profily i povrchy cest a omítky. Uskutečnila se kompletní výměna veškerých technických rozvodů, osazeny byly nově vykované mřížové parapety a klece voliéry. Na vyhlídku bylo zřízeno nové schodiště. Vstupní část byla upravena včetně dostavby objektu pokladny a sociálního zázemí. V zahradě se uskutečnila téměř kompletní substituce rostlinného dekoru.

Pražské parky a zahrady (Božena Pacáková – Hošťálková a kol.)